

De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2021

Gerben Jukema¹, Pascal Ramaekers² en Petra Berkhout¹ (red.)

G.D. Jukema, P. Ramaekers en P. Berkhout (Red.), 2021. *De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2021*. Wageningen/Heerlen/Den Haag, Wageningen Economic Research en Centraal Bureau voor de Statistiek, Rapport 2021-001. 126 blz.; 45 fig.; 38 tab.; 117 ref.

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Economic Research¹ en het Centraal Bureau voor de Statistiek² met subsidie van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in het kader van het Beleidsondersteunend/ onderzoeksthema 'Grüne Woche' (BO-43-014.01-032).

Dit rapport beschrijft de ontwikkeling van de Nederlandse handel in landbouwproducten in 2020. Wageningen Economic Research en CBS maken in deze gezamenlijke uitgave de eerste ramingen van de landbouwhandelscijfers voor 2020 bekend en voorzien deze van duiding. Het gaat zowel om de landbouwgoederen als de landbouwgerelateerde goederen. Daarnaast gaat het rapport in op hoeveel Nederland verdient aan de landbouwhandel. Er zijn drie katernen die dieper ingaan op speciale onderwerpen. Voor deze editie zijn dat de gevolgen van Brexit voor de Nederlandse landbouwhandel, een analyse van de agrologistiek en de regionale functie van Nederland in de EU.

In this joint publication, Wageningen Economic Research and CBS present and explain the first estimates of agricultural trade figures for 2020. These concern both agricultural goods and agriculture-related goods. In addition, the report discusses how much the Netherlands earns from agricultural trade. Three topics are discussed in more detail. For this edition these are the consequences of Brexit for Dutch agricultural trade, an analysis of agricultural logistics and the regional function of the Netherlands in the EU.

Dit rapport is gratis te downloaden op <https://doi.org/10.18174/538688> of op www.wur.nl/economic-research (onder Wageningen Economic Research publicaties).

© 2021 Wageningen Economic Research
Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30, E communications.ssg@wur.nl, www.wur.nl/economic-research. Wageningen Economic Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

Dit werk valt onder een Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel 4.0 Internationaal-licentie.

© Wageningen Economic Research, onderdeel van Stichting Wageningen Research, 2021

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

Wageningen Economic Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Wageningen Economic Research is ISO 9001:2015 gecertificeerd.

Wageningen Economic Research Rapport 2021-001 | Projectcode 2282500352

Foto's: Shutterstock

De rol van Nederland in de EU-intrahandel

Dit hoofdstuk gaat in op het belang van de Europese Unie (EU)¹ voor de handel in goederen voor Nederland. Allereerst komt kort de ontstaansgeschiedenis van de EU aan bod. Vervolgens worden enkele kenmerken van diverse landen in de EU gegeven om de economische grootte en afzetmarkt te duiden. Daarna komt de handel van Nederland met de buurlanden aan de orde, ook in vergelijking met andere landen in de EU, en het belang van de EU voor Nederland. Ten slotte gaat dit hoofdstuk in op enkele redenen die verklaren waarom landen onderling met elkaar handel drijven. Ter illustratie zijn vier specifieke producten beschreven waarvoor Nederland een rol van betekenis speelt in de internationale, maar vooral ook regionale handel. Deze producten zijn varkensvlees (paragraaf 9.4), vis (paragraaf 9.5), groente en fruit (paragraaf 9.6) en granen (paragraaf 9.7).

9.4 Varkensvlees: verwevenheid Nederlandse en Duitse handel groot

De Nederlandse varkenssector heeft een zelfvoorzieningsgraad van ruim 300%, wat betekent dat netto twee derde van de productie geëxporteerd wordt. Dit gebeurt in de vorm van biggen, vleesvarkens voor de slacht, fokvarkens en vlees. Hier staat ook enige import vanuit EU-lidstaten tegenover. Duitsland is hierin een grote handelspartner. De afgelopen jaren is het belang van derde markten (niet-EU) toegenomen.

De Nederlandse en Duitse varkensvleesproductie zijn om meerdere redenen verweven. Niet alleen is Vion, de grootste Nederlandse slachter, actief in beide landen, ook worden er Nederlandse varkens in Duitsland geslacht en de delen ervan worden vervolgens weer teruggebracht naar Nederlandse afnemers. De vleesindustrie in Duitsland wordt mede belevend door Nederlandse slachterijen, waarbij producten ook weer teruggeleverd worden als vleeswaren aan

bijvoorbeeld supermarkten en foodservice-klanten. De Nederlandse varkenssector exporteert jaarlijks bijna 7 mln. biggen, waarvan ruim 4 mln. naar Duitsland; ook gaan er circa 1,5 mln. varkens voor de slacht de grens over, vrijwel uitsluitend naar Duitse slachterijen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de prijsvorming van varkens en vlees in beide landen een vergelijkbaar patroon vertoont.

Biggenexport groeit

Nederlandse biggenproducenten hebben, samen met de Denen, een relatief gunstige kostprijspositie voor bigproductie.² In de vleesvarkensfase is die kostenpositie duidelijk minder sterk. Bovendien groeit de productiviteit van de zeugen, met als gevolg dat de bigproductie groeit, ook bij een gelijkblijvend aantal zeugen. De productiviteit van vleesvarkens groeit minder snel, wat leidt tot een groeiende biggenexport. Afzet naar buurland Duitsland ligt niet alleen voor de hand vanwege de afstand, er is daar bovendien een fors biggentekort. Afzet naar andere landen, zoals Spanje, of Midden- en Oost-Europese bestemmingen fluctueert qua vraag.

Nederland en Duitsland hebben naast varkensproductie volgens wettelijke standaarden, ook marktprogramma's op basis van bovenwettelijke standaarden. In Duitsland gaat het dan om *Initiative Tierwohl* en *Tierschutzlabel*, in Nederland om *Beter Leven* en het daarmee goeddeels parallel lopende *Varken van Morgen*. In al deze programma's zijn hogere welzijnseisen van toepassing, die echter niet met elkaar overeenstemmen qua ambitie en definities. Al deze programma's zijn gericht op de eigen (super)markten. Een deel van de Nederlandse Beter Leven-varkens wordt in Duitsland geslacht en dan in delen weer teruggebracht naar Nederland; reden hiervoor zijn lagere slachtkosten in Duitsland.

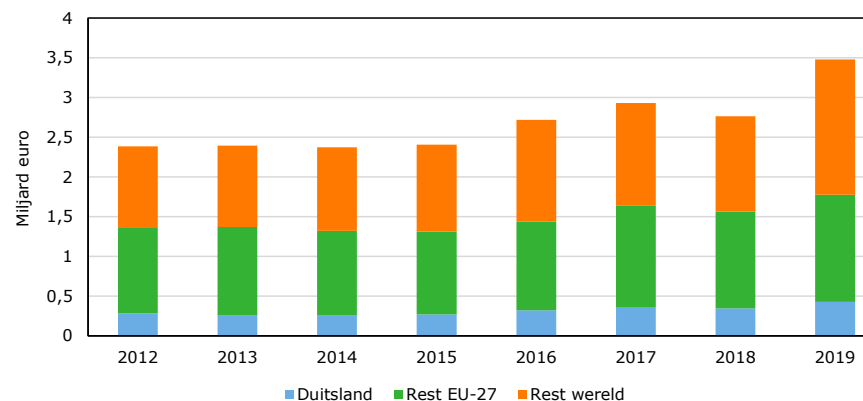
¹ Met EU wordt hier EU-28 bedoeld tenzij anders vermeld.

² Zie <https://www.agrimatie.nl/SectorResultaat.aspx?subpubID=2232§orID=2255&themaID=2269>

Grote invloed van China op varkensmarkt

De exportwaarde van varkensvlees lag in 2019 fors hoger dan in de voorliggende jaren (figuur 9.3). Een belangrijke reden daarvoor is de aantrekkelijkheid van de verkoop aan derde landen, vooral vanaf circa maart 2019. De aanleiding daarvoor zijn de grootschalige uitbraken van Afrikaanse varkenspest in China en diverse andere landen, wat geleid heeft tot een krapte op de wereldmarkt met hoge opbrengstprijzen tot gevolg. De verkopen in 2019 laten vooral een stijging zien naar derde markten en dat is voornamelijk afzet naar China. China consumeert de helft van het varkensvlees wereldwijd en heeft dus een grote invloed op de wereldmarkt. De stijgende exportwaarde naar derde landen is deels een verschuiving van afzetkanalen, en hangt verder samen met hogere prijzen.

De cijfers over 2020 laten zien dat er een duidelijke daling is in de totale verkopen. De handel van varkensproducten naar Duitsland loopt goed door, maar die naar derde markten en overige EU27-landen is teruglopend sinds maart. Dat heeft meerdere redenen. De varkensproductie in China herstelt zich, en sneller dan verwacht. Daardoor is er minder vraag vanuit derde landen. Bovendien heeft de Covid-19-uitbraak tot gevolg gehad dat Nederlandse slachterijen te maken kregen met tijdelijke sluitingen en met exportbelemmeringen naar China. Dit had een prijsdrukkend effect. Actueel is daar nog een factor bijgekomen, namelijk dat Duitsland door een uitbraak van Afrikaanse varkenspest onder wilde varkens, niet meer naar veel derde markten kan afzetten; het vlees komt dan dus op de Europese markt. Ook zijn er in Denemarken enkele slachterijen (weer) getroffen door Covid-19-uitbraken, wat ook de export naar derde markten heeft stilgelegd. Al dat vlees drukt op de Europese binnenmarkt, wat prijsdruk tot gevolg heeft. De Deense slachterijen zijn inmiddels weer vrijgegeven voor export.

Figuur 9.3 Export van Nederland van varkensvlees inclusief eetbare slachtbijproducten (2010-2019; miljard euro)

Bron: Comext, bewerking Wageningen Economic Research.

Vierkantsverwaarding

De Aziatische afzetmarkt is van groot belang voor de varkensvleesindustrie, omdat producten die hier niet geliefd zijn, daar graag gegeten worden. Koppen, staarten, pootjes, maar ook spek is veelgevraagd, door (eet)cultuur (spek geeft meer smaak, Aziaten willen graag meer producten met kraakbeen, varkenspootjes brengen geluk, enz.). Deze producten worden in de EU nauwelijks gegeten en kunnen in Azië nog een goede prijs opbrengen. De export van vooral deze slachtbijproducten draagt bij aan de wereldwijde voedselvoorziening en is bovendien economisch gunstig voor de Europese industrie. Voor een rendabele afzet moeten echter wel voldoende volumes beschikbaar zijn. De Chinese varkenshouderij herstelt zich inmiddels sneller dan verwacht van de wijdverspreide uitbraken van Afrikaanse varkenspest. Verwacht wordt dat het land binnen enkele jaren weer vrijwel zelfvoorzienend zal zijn voor varkensvlees. Er zal nog wel een substantiële stroom eetbare slachtbijproducten geïmporteerd blijven worden. De wereldwijde balans tussen vraag en aanbod, die tijdelijk sterk verstoord was, zal de prijsvorming van varkensvlees blijven beïnvloeden, ook al gaat het, met circa 7% van de wereldwijde productie die internationaal verhandeld wordt, om betrekkelijk geringe volumes. Naar verwachting zal de EU zich vooral richten op de eigen Europese afzetmarkt, omdat de productie in de EU duurder is dan bij

concurrerende producenten zoals de VS en Brazilië. Op de lange termijn kan de EU dus niet op prijs concurreren. De Nederlandse varkensvleesproductie is verweven met de Noordwest-Europese productie. Op termijn zal het verdienmodel verschuiven naar meer toegevoegde waarde, met een hogere standaard van dierenwelzijn en duurzaamheid. Dit zal gepaard gaan met een relatieve prijsstijging voor de consument en, daarmee samenhangend, een wat kleiner consumptievolume. Er zal handel blijven met derde markten, maar dan hoofdzakelijk voor de delen die in de EU minder gewaardeerd worden.

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T 070 335 83 30
E communications.ssg@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

Wageningen Economic Research
RAPPORT
2021-001
ISBN 978-94-6395-678-9

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.500 medewerkers (5.500 fte) en 12.500 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.
